

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№9

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 1083 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-sentyabrda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoirazimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Postdan xaridgacha: influenser va ilg'or veb-ilova (PWA – progressive web app)ning chakana sotuvga real ta'siri	14
Abdulaziz Madjidov	
Ta'lim xizmatlari bozori samaradorligini oshirishda ta'lim klasterlarining roli	22
Imamova Nilufar Asamutdinovna	
Korxona raqobatbardoshligini oshirishda marketingning tovar strategiyasidan foydalanish holati.....	29
Xidirov Sherzod Olimovich	
O'zbekistonda moliyaviy savodxonlikni institutsionallashtirish: NFIS, Finlit.uz va ta'lim islohotlari	34
Irgashev Anvar Farxodovich	
Moslashuvchan menejment tizimlarini yashil iqtisodiyotga integratsiyalash tasnifi	39
Umarov Bexzod Batirovich	
Qishloq xo'jaligida innovatsion marketing strategiyasini ishlab chiqish.....	43
Sheraliyev Axror Sodiqovich	
O'zbekiston Respublikasida moliyaviy bank xizmatlarini rivojlantirishning tendensiyalari, undan samarali foydalanish imkoniyatlari va konseptual jihatlarini	48
Roziqov Behzod Bahrom o'g'li	
Metallurgiya korxonalarida raqamli texnologiyalarni joriy etish chet el tajribasi	54
Abdullayeva Matluba Nematovna	
Исследование связи между восприятием изменения климата и внедрением устойчивых методов ведения сельского хозяйства в Узбекистане	59
Светлана Ражабова, Бахром Миркасимов	
Surxondaryo viloyati qishloq xo'jalik tarmog'ini barqaror rivojlantirishni iqtisodiy-ekologik modellari	68
Abdug'aniyev Otabek Allajonovich, Xo'jamqulov Bekzod Turdaliyevich	
Milliy iqtisodiyotda real sektor salmog'i va uning o'zgarish tendensiyalari	75
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdiyevich, Isroilova Muhabbat Rustamjon qizi	
Qo'shilgan qiymatni soliqqa tortish uslubiyoti: xususiyatlari, vazifalari va muammolari	89
Xaitov Shuxrat Sharipboyevich	
Kognitiv yondashuv asosida tibbiyot oliy ta'lim muassasalari talabalari grammatik va diskursiv kompetensiyalarini shakllantirishning nazariy modeli va pedagogik texnologiyasi.....	94
Dadadjanova Feruza Muhammadyusupovna	
Transport tizimining rivojlanishi milliy iqtisodiy o'sishining asosi sifatida	98
Narziyev Umidjon Baxrillayevich	
Loyiha risklarini aniqlashda zamonaviy usullar va ularning samaradorligi.....	105
Marufhanov Davron Xasanovich	
Современные методы управления на железнодорожном транспорте в процессе трансформации системы.....	109
Кушакова Мамура Наримановна	
Финансовые механизмы и модели менеджмента в развитии устойчивой экономики транспортных компаний	115
Шарапова Гулчехра Рустамовна	
Kasbiy ta'limda o'quvchilarning raqamli kompetensiyasini shakllantirish va baholashning innovatsion yondashuvlari	120
Maxkamova Zuhra Tursunpulotovna	
Audit ishi sifati darajasini oshirish yo'nalishlari.....	124
Qushmatov Otaxon Qurbonaliyevich	

Erkin iqtisodiy zonalarda investitsiya loyihalarini moliyalashtirishning nazariy va amaliy asoslari.....	131
Yuldashev Baxtiyor Gayradjonovich	
Ko'chmas mulk qiymatini baholash va uning ekonometrik tahlili	135
Jaloliddinova Mohira Alisher qizi	
Современные тенденции и вызовы бюджетно-макроэкономической политики в Узбекистане	142
Хазраткулова Лола Нармуминовна	
Intellectual mulkda iqtisodiy mohiyat, mazmun hamda huquqiy jihat uyg'unligi	148
N.D.Maxmudova	
Axborot texnologiyalari asosida ta'limda loyiha boshqaruvida sun'iy intellekt va mashinali o'qitish imkoniyatlari	152
Xodjiyeva Durdona Abdurasolovna	
Концепция "Зеленого учета" и его значение для экономического развития.....	157
Умарова Зулайхо Турсуновна	
Iqtisodiyotning asosiy tarmoq va sohalariga kiritilgan investitsiyalarning joriy holati tahlili	166
Ismailova Kutlibeka Ulug'bek qizi	
O'zbekistonda yoshlar tashkiloti faoliyatini tashkil etishning o'ziga xos jihatlari va rivojlanish bosqichlari	172
Usmonov Adxamjon A'zamjonovich	
O'zbekiston Respublikasi maxsus iqtisodiy zonalarini investitsion holatini hududlar kesimida tahlili.....	178
Anvarxonov Abdulatifxon Jamshidxon o'g'li	
Kichik biznes va o'rta biznesni rivojlantirish orqali aholi farovonligini ta'minlash.....	184
Ahmedov Oybek Turgunpulatovich, Nurqulov Nurbek Sirojiddin o'g'li	
Fiskal siyosat instrumentlari orqali yashirin iqtisodiyotni qisqartirish va legallashtirish metodologiyasi.....	189
Ergasheva Malikaxon Avazxon qizi	
Fond bozorida savdo strategiyasi va uni amalga oshirishga yo'nalishlari.....	192
Soliev Istam Ixtiyorovich	
Sanoat korxonalarini innovatsion rivojlantirishning asosiy tamoyillari	197
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
Iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda davlat boshqaruvi tizimining isloh qilinishi: Tajriba va istiqbollar.....	202
Mashrabaliyev Ibroximbek Mashrabaliyevich	
Iqtisodiyotning real sektorida investitsion loyihalarni moliyalashtirish amaliyoti.....	209
Qosimova Lola Sultanovna	
Sanoat mahsulotlari eksportida logistika zanjirining uzluksizligini ta'minlash: nazariy asoslar va amaliy yondashuvlar.....	217
Kurbonova Ma'mura Abdukarim qizi	
Soliq ma'murchiligiga zamonaviy texnologiyalarini joriy etish orqali qo'shilgan qiymat soliq ma'murchiligi bazasini kengaytirish yo'llari	222
Raxmonqulov Umidjon Rustam o'g'li	
Инновационные подходы к созданию проблемно-ориентированной системы прогнозирования, оптимизации и управления отраслями региональной экономики (жилищное строительство)	231
Далиев Ахтам Шарафутдинович	
Tovar-moddiy resurslar harakati samaradorligini oshirishda UZEX faoliyatining joriy holatini baholash.....	238
Sherzod Xolmurodovich Pardayev, Mamatkulov Farrux Gulomjon o'gli	
Sog'liqni saqlash tizimida tadbirkorlik faoliyatining turlari	244
Solikhova Dildora Alisher qizi	

“O‘ztemiryo‘lyo‘lovchi” ajning asisii faoliyatini samaradorligini oshirishda autsorsing xizmatini joriy etish strategik asoslari	250
Kaxarova Nilufar Yerkinjonovna	
Mintaqani kompleks rivojlantirishning metodologik asoslari va ustuvor yo‘nalishlari.....	256
Jumayeva Zulfiya Qayumovna	
Sog‘liqni saqlash tashkilotarida xarajatlar samaradorligini ta‘minlash masalalari	260
Raximova Maftuna Axmadjon qizi	
Aksiyadorlik jamiyatlarida sof foydani taqsimlash bilan bog‘liq bo‘lgan soliq solish masalalari	264
Suyunov Otabek Shuxrat o‘g‘li	
O‘zbekiston qonunchiligida raqamli transformatsiya jarayonida elektron to‘lov kartalarini soxtalashtirishni jinoyatlashtirish	276
Maxsadaliyeva Maftuna Toxir qizi	
Mamlakatimizda intellektual xizmatlar bozorini rivojlantirish masalalari.....	281
Miyassarov Davron Abdurashid o‘g‘li	
Validation of the dutch eating behaviour questionnaire (DEBQ) in a sample of uzbek women.....	285
Khursana Usmanova, Dr Muhammad Bilal, Dilafuz Qo‘chqorova	
Iqtisodiy xavfsizlik tizimlarini o‘ziga xos jihatlari	295
Nabiyev Bexzod Shavkatovich, Bayboboeva Firuza Nabijonovna	
Davlat qarz siyosatini optimallashtirishda islomiy moliya instrumentlarining qo‘llanish imkoniyatlarini kengaytirish yo‘nalishlari	299
Tilabov Nasrulla Tashmurotovich	
Роль институциональных структур фондового рынка в обеспечении финансовой стабильности.....	305
Камилова Севара Анваровна	
The Impact of Digitalization on the Management System in the Entrepreneurial Environment of Uzbekistan.....	309
Ibragimova Saida Ilkhomovna	
China’s Investment Strategy in Uzbekistan: Sectoral Trends and Strategic Implications (2013–2024).....	313
Maftuna Nuriddinova	
Qo‘shilgan qiymat solig‘i tushunchasi va uning iqtisodiy mohiyati	319
Eshkarayev Bobir Chariyevich	
Raqamli boshqaruvning afzalliklari va uni rivojlantirish istiqbollari	324
Xolbayeva Marg‘uba Qazoqboyevna	
Korporativ boshqaruvning nazariy asoslari: O‘zbekistonda qo‘llanish imkoniyatlari.....	328
Jumayeva Guzal Sherxon qizi	
Audit organizations in Uzbekistan	332
Razzaqov Jasur Xamraboevich, Yaqubov Matrasul Mavlonberdiyevich, Sabirova Nodira Komil qizi	
Xorijiy investitsiyalarning turlari va xususiyatlari	337
Gofurov Doston Boxromovich	
Mahalliy budjet mablag‘larining samaradorligini oshirishda auditning o‘rni.....	341
Primova Shaxnoza Komiljonovna	
Модели управления государственными финансами в зарубежных странах.....	345
Наимов Шохрух Шарофиддинович	
O‘zbekistonning sirkulyar iqtisodiyotga o‘tishi: yashil o‘sish indikatorlari tahlili	352
Hakimov Anvarjon Abdulloyevich	
Innovation management in the education system: practical challenges, international experience, and effective strategies based on the example of Uzbekistan.....	356
Imomov Inomiddin Abdulxamidovich, Egamberdiyev Farxod Botirovich	
Трансформация энергетического комплекса Узбекистана: текущее состояние и перспективы развития	363
Хмель Е.В., Мирджалилова Д.Ш., Дерюгина Е.А., Лозовская Н.А.	

Improving the efficiency of personnel management and optimizing labor costs in Sam Glass LLC.....	368
Musayeva Shoira Azimovna, Agzamov Avazkhon Talgatovich	
Interactive design and museum management: enhancing guided tours through IOT and virtual solutions.....	374
Ibrokhimova Aziza Abbasovna	
Hududlar investitsion jozibadorligini oshirish yo'llari.....	379
Imomova Kamola Novfal qizi	
"Innovatsion usulda baliq yetishtirishning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari (Sirdaryo tumani misolida)"	385
Bo'ltakov Sardor Oqbo'ta o'g'li	
Bank filial tarmoqlari samaradorligini baholashning xorijiy tajribasi va undan O'zbekiston banklari amaliyotida foydalanish imkoniyatlari	392
Xoshimov Og'abek Nizomjon o'g'li	
Zamonaviy iqtisodiyotda davlat xaridlarinin elektron savdolarining o'rni	398
Burxanov G'ofur Baxodirovich	
Реализация концепции развития рынка зеленой экономики в сфере экономической безопасности Республики Узбекистан.....	401
Юнусова Римма Рахманбердиевна	
Tijorat banklaridan "foyda" solig'ini undirishning bugungi holati.....	408
Ergasheva Lobar Raxmatulla qizi	
O'zbekiston oziq-ovqat sanoatini iqtisodiy rivojlantirish yo'nalishlari	415
Abasova Gulirano Rahmatullo qizi	
Xorijiy tajribalar asosida ekologik tadbirkorlikning innovatsion va investitsion yo'nalishlarini tashkil etish	419
Turg'unova Tursunoy Maratovna	
Sanoat korxonalari jozibadorligini oshirishda marketing strategiyasini amalga oshirish xususiyatlari	424
Raxmonova Feruza Musakulovna	
Turizm sohasida investitsion faoliyat: nazariy asoslar va amaliy yo'nalishlar.....	428
Ergashev Durdonaxon Aziz qizi	
Qashqadaryo viloyatida barqaror turizmning rivojlanish tendensiyalari va mavjud muammolar tahlili.....	432
Suyunova Dilnoza Mexridin qizi	
Iqtisodiy rivojlanish jarayonida investitsion resurslarning mutanosib taqsimlanishi: samaradorlik va ustuvor yo'nalishlar.....	436
Otaboyev Feruzbek Oybek o'g'li	
Xususiyy banklar faoliyatini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning moliya bozoriga ta'siri	441
Abduqahhorov Asilbek Ahror o'g'li	
Mehnat resurslari tushunchasi, tarkibi va uning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati.....	447
Kobilova Zebo Bobokulovna	
Xorijiy davlatlar tajribasida moliyaviy siyosatning makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi roli.....	453
Jabborova Dilafruz	
The impact of exchange rate policy on the financial-monetary system and economic growth.....	459
Raxmanova Laylo Baxodirovna	
Современные вызовы и модельные подходы к обеспечению конкурентоспособности банковской системы Узбекистана.....	464
Юлдашева С.Ш.	
Iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirishda soliq mexanizmidan samarali foydalanish yo'llari	470
Ishimova Mohinur Absalomovna	
Innovative pathways for advancing sustainable tourism in Uzbekistan.....	477
Feruz Karimov	

Tijorat banklarida biznes subyektlari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish yo'llari.....	482
Mirpulatova Luiza Mansurovna	
O'zbekistonda sanoat zonalarining rivojlanish bosqichlari va huquqiy-me'yoriy asoslari	488
Vafoyev Akmal Ikromovich	
Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanishda Germaniya tajribasi	493
Pardayeva Maftuna Ulug'bek qizi	
Korxonalar moliyaviy faoliyati bo'yicha auditorlik risklarini xalqaro standartlar asosida baholash	497
Shirinov Uchqun Abduxalilovich, Abduxalil-zoda Ra'no Muzaffar qizi	
Ishlab chiqarish xarajatlarining tarkibi va ularni pasaytirish usullari	501
Sodiqov Mirahror Abbos o'g'li	
O'zbekiston Respublikasi hududlarini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishda mahalliy budjetlarning ahamiyati.....	509
Sharopov Dilshodjon Raxmatullayevich	
The role of small business enterprises in enhancing the well-being of the population in Uzbekistan	513
Djalilova Shaxlo Ismoiljon kizi	
O'zbekistonda IPOlarni tashkil etish jarayonlari tahlili	518
Alikulov Azamat Tuygunovich	
Kichik sanoat zonalarini faoliyatining iqtisodiy-statistik tahlili (Surxondaryo viloyati misolida).....	522
Ozoda Batirovna Sakiyeva	
Hududlarning innovatsion turistik salohiyatini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish	528
Xaitov Oxunjon Nomoz o'g'li	
Integrating circular economy principles in marketing and operations of grape export companies for green transition.....	534
Usmonova Diyora Mahmud kizi	
Foreign experiences of improving the quality of services in the field of tourism.....	541
Raxmonov Siyovush Turob ugli	
Z avlodining iste'dodli vakillari uchun raqobat: davlat boshqaruvi sektorining maqsadga yo'naltirilgan raqamli avlodni jalb etish strategiyalari.....	546
Nosirova Shaxzoda Bohodir qizi	
O'zbekiston Respublikasida uglerod solig'ini joriy etish orqali soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish va yashil iqtisodiyotga o'tishni jadallashtirish imkoniyatlari: ekologik, iqtisodiy va institutsional yondashuv	560
Jo'rayev Ahmad Saitnazar o'g'li	
Tijorat banklari reytingiga ta'sir qiluvchi asosiy moliyaviy ko'rsatkichlar tahlili.....	566
Karabayev Nodir Abduhamidovich	
Budjet tashkilotlarida tuziladigan moliyaviy hisobotlarning ahamiyati.....	578
Norqulova Qutlug'nigor Oloviddinovna	
Методы и критерии оценки эффективности конкурентоспособности предприятия	582
Хусейнов Рахим Али оглы	
Zamonaviy HR texnologiyalarining korxonalar samaradorligiga ta'siri: "O'zbekiston temir yo'llari" AJ tajribasi.....	589
Xursanova Gulshan Ravshan qizi	
Oliy ta'lim muassasalarida innovatsion menejment strategiyalarining samaradorligini oshirish yo'llari	593
Pulatova Dildora Abdushukurovna	
Oliy ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarni qo'llashning bugungi kunda o'rni va ahamiyati.....	600
Xolmirzayeva Gulruxsor Maxammetovna	
Интеграция информационно-коммуникационных технологий в зеленую экономику: цифровые технологии для устойчивого развития.....	604
Бозорова Ирина Жуманазаровна	

Xorijiy mamlakatlarda tadbirkorlik subyektlari tomonidan mahalliyashtirish asosida mahsulot ishlab chiqarishning o'ziga xos jihatlari	608
Mirzabaev Xusniddin Muxamadjonovich	
Цифровизация зеленой экономики: синергия технологий для устойчивого будущего	616
Мухамадиева Кибриё Баходировна, Умарова Надира Рахмановна, Шарипова Зулфия Шокиржоновна, Эшпулатова Хусния Мирғолиб кизи	
O'zbekistonda to'qimachilik mahsulotlari bozori va rivojlanishi	621
Alimxodjayeva Nargiza Elshodovna	
Samarqand viloyatida tikuv-to'qimachilik sanoatining rivojlanish holati va ishlab chiqarish hajmining prognozi.....	629
Ikramova Taxmina Latifovna	
Повышение эффективности управления рисками в проектах государственно-частного партнерства в сфере услуг	639
Айтбаева Гульзада Куанышбаевна	
Surxondaryo viloyati iqtisodiy o'sish darajalarini ekonometrik modellashirish	645
Pardayeva Ma'rifat Muzaffarovna	
Зарубежный опыт развития экономики ресурсно-сырьевых регионов: модели диверсификации и возможности адаптации.....	654
Севара Кахрамоновна Хакбердиева	
Xizmat ko'rsatish sohasida raqobatbardoshlikni oshirishning ahamiyati	658
Abduvoxidova Mohinur Akmalovna	
O'zbekiston sug'urta bozorida esg va yashil moliya instrumentlaridan foydalanish holati va imkoniyatlari.....	662
Zoyirov Laziz Subxonovich	
Xorazm viloyatida transport xizmatlari ko'rsatishning amaldagi holati tahlili va uni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	668
Sharipova Bibijon Baxtiyorovna	
Ulgurji savdo qoidalari va chakana savdodan farqli tomonlari	678
Batirova Raxima Abdujabbarovna, Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich	
Xalqaro integratsiya jarayonlarida raqamli iqtisodiyotning o'rni.....	684
Zaripov Xurshid Zakir o'g'li	
Mahalliy budjetlar daromadlari va xarajatlarining hozirgi holati	690
Himmatov Abdisamat Xalilovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida aholining moliyaviy madaniyatini rivojlantirish muammolari va istiqbollari.....	696
Abdurazakova Nargiza Rixsibayevna	
Цели устойчивого развития и роль цифровых платформ в сфере трудовой миграции	702
Газиёва Сулхия Саидмашрафовна	
Onlayn savdo maydonchalarida mijoz sodiqligini shakllantirishda marketing strategiyalarining o'rni	706
Baxromov Xudoyor Xabibullo o'g'li	
Методологические основы оценки эффективности «зеленых» технологий в строительном секторе.....	710
Тожиева Дилфуза Бабамуратовна	
Korxonalarda moliyaviy instrumentlar auditi masalalarini rivojlantirish.....	715
Mahmudov Saidjamol Kadirjanovich	
O'zbekiston Respublikasi soliq ma'murchiligini takomillashtirish jarayonlari	722
Mahmudova Sevara Rahmat qizi, Almardonov Muxammadali Ibragimovich	
Improving the efficiency of modern housing fund management system	726
D.A. Berdiyeva, Aminova Naima Umar qizi	
Kichik va o'rta biznes subyektlari eksport salohiyatini rivojlantirish mexanizmini takomillashtirish	731
Abduqahhorov Azizbek Abdullo o'g'li	

From Science to Business: How Universities Stimulate Innovation.....	735
A. Bobozhonov, A.M. Shatre, V. Kirilova Vladimirova, R.Kh. Karlibaeva	
Tashkilotlarda risklarni boshqarish strategiyalarining samaradorligini baholash: nazariy va amaliy yondashuvlar	740
Husanova Dilnura Mamrajab qizi	
Turli mulkchilik shakllaridagi xo'jalik yurituvchi subyektlar faoliyatining ekologik auditing nazariy jihatlarini	744
Abdullayev Xurshidjon Nazrullo o'g'li	
Sanoat korxonalarida innovatsion boshqaruv samaradorligini oshirish omillari.....	749
Ne'matullayev Abdurasulxon Ximaydulla o'g'li	
Bozor iqtisodiyotiga o'tish sharoitida innovatsion korxonalar boshqaruvi tashkiliy-iqtisodiy mexanizmi amal qilish xususiyatlari	755
Naimov Azamat Xikmatovich	
Mamlakatimizda chet el investitsiyasi ishtirokidagi korxonalalar faoliyatini rivojlantirish.....	758
Qurbonov Javlonbek Jurabekovich, Shuxratov Azizbek A'zamjon o'g'li	
Quritilgan organik mevalar eksportini rivojlantirishda yashil marketing strategiyalaridan foydalanish.....	764
Xidirov Shohrux Bobir o'g'li	
O'zbekiston Respublikasida xizmatlar sohasining asosiy ko'rsatkichlari.....	769
Ernazarov Gulam Bekbayevich	
Kichik biznes subyektlarida innovatsion faoliyatni baholash va rivojlantirish mexanizmlari.....	774
Mavrolov Ravshan Nematjonovich	
Barqaror rivojlanish va korxonalarda barqarorlikni ta'minlash zaruriyati.....	780
Yakubova Dilfuza	
Yashil iqtisodiyot sharoitlarida barqaror rivojlanish, yashil texnologiyalar va ekologik menejmentning o'rni	785
Dilmurodov Abbas Anvar o'g'li	
Qishloq xo'jaligi sohasi faoliyatini davlat tomonidan muvofiqlashtirish va boshqarish mexanizmlarini takomillashtirish	788
Tuxtamishev Shodimurod Qurbonboyevich	
Tijorat banklarida chakana bank xizmatlarini rivojlantirish.....	795
Axmedov G'ofurjon G'ulomjonovich	
Turizm sohasini ekonometrik modellashtirishda qo'llaniladigan ekonometrik usullar va amaliy imkoniyatlar	801
Shukurov Ikrom Abdurashitovich	
Sanoat tarmoqlarida investitsiyalar strukturasining iqtisodiy samaradorligi va innovatsiyalarni rag'batlantirish.....	807
Xikmatillayeva Dildora Shavkat qizi	
Mintaqa ziyorat turizmi samaradorligini oshirishda ekonometrik modellardan foydalanish.....	812
O'rinova Durdona Botir qizi	
Kichik biznes rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni pest (siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy-demografik, texnologik omillar) tahlili.....	816
Israilov Rustam Ibragimovich	
Qazib olish sanoati korxonalarini moliyaviy sog'lomlashtirishda muammolar va salbiy omillar: tahlil va zamonaviy yondashuvlar	825
Abduraxmanov Davron Burxanjonovich	
O'zbekistonning milliy merosi boyliklaridan turizmga foydalanish yo'llari	830
Samarov Xonqul Qahhorovich	
Iqtisodiy rivojlanish jarayonida investision resurslarning mutanosib taqsimlanishi: samaradorlik va ustuvor yo'nalishlar	835
Otaboyev Feruzbek Oybek o'g'li	
Iqtisodiyotning ekologik transformatsiyasi sharoitida ijtimoiy o'sishni indikativ baholash metodologiyasi.....	841
Ibrogimov Sherzodbek Xalimjon o'g'li	

Bojxona xizmati fiskal faoliyatini takomillashtirish istiqbollari.....	847
Pardayev To'liqin Nasirovich, Farxodov Farrux Furqatovich, Nomozov Abduvohid bdurazzoq o'g'li	
Механизмы устойчивого управления малым и средним бизнесом в условиях цифровизации и внедрения искусственного интеллекта.....	852
Зокирова Фарангиз Тулкиновна	
Yashil bank xizmatlari va uni joriy etish bilan bog'liq muammolar.....	862
Makhmudova Mukhlisa Kodirjon kizi	
Barqaror qishloq xo'jaligi ta'minot zanjirlarida transport tizimlarini optimallashtirish.....	867
Turdiyeva Irodaxon Ismoil qizi	
Moliyaviy rejalashtirishning ijtimoiy-iqtisodiy mazmuni.....	874
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
Mintaqa sanoatida kichik biznesni qo'llab-quvvatlash va infratuzilmasini tashkil etish.....	881
Salayev Jasurbek Komilovich	
Surxondaryo viloyatida 2010–2024-yillardagi yalpi hududiy mahsulotining iqtisodiy statistik tahlili.....	888
Ismoilov Davronbek Ilxomjon o'g'li	
Yashil obligatsiyalar va barqaror moliyalashtirishning davlat qarzi siyosatiga ta'siri.....	893
Tilabov Nasrulla Tashmurotovich	
Модели Альтмана и Таффлера как инструмент диагностики финансовой устойчивости предприятий.....	897
Утемуратова Бибихон Даниловна	
Individual tadbirkorlik va mustaqil bandlik asosida olinadigan daromadlarni soliqqa tortishning fundamental asoslari.....	903
Yakubov San'abek Ravshanbekovich	
China's trade relations with Central Asia: an empirical analysis based on the trade gravity model.....	912
Ye Maoqing	
O'zbekistonda turizm sohasida smart texnologiyalar joriy etishning holati va yo'nalishlari.....	920
Qutbiddinov Shamsiddin Kamoliddin o'g'li	
Application of modern information systems in the assessment of the technical condition of the equipment of electrical energy networks.....	924
Sobirov Muzaffar Azatovich	
Стратегическое управление экономическим потенциалом Узбекистана.....	932
Садуллаева Муслимахон Саидамировна	
Auditda raqamli texnologiyalarni qo'llash tarixi va istiqbollari.....	936
Muydinov Erkin Djамaldinovich	
Bank majburiyatlari va aktivlarining vaqtinchalik nomutanosibliklari riskini kamaytirish.....	940
Ibrohimov D.M.	
Priority directions and legal bases of improving of the tax system of the Republic of Uzbekistan.....	945
Sadikov Iskandar Gayratovich	
Kambag'allikni qisqartirishda tadbirkorlik va bandlikni moliyaviy qo'llab-quvvatlash.....	950
Karshiyev Keldiyor Eshpulatovich	
O'zbekistonda kambag'allikni qisqartirish uchun ijtimoiy himoya va mehnat bozoriga kirishni kuchaytirish.....	954
Mamashokirova Iroda Samar qizi	
Soliq ma'murchiligi va raqobat muhitining o'zaro bog'liqligini nazariy asoslari.....	958
Donaboyev Jahongir Husan o'g'li	
Региональный туристский кластер – как инструмент повышения эффективности экономики региона.....	965
Юсупова Нигина Тажиевна	
Bank tizimida esg omillarining samaradorligini oshirishda marketing tadqiqotlaridan foydalanishning nazariy va uslubiy asoslari.....	971
Xoliyov Murod Qahramon o'g'li	

Теоретические взгляды на цифровую экономику, цифровую трансформацию	977
Шарипова Шахло Истамовна	
Qoraqalpog'iston Respublikasining raqobatbardoshligini oshirish imkoniyatlari va strategik yo'nalishlari.....	982
Tleubergenov Raxat Shahibaevich	
Mintaqalar transport tizimini kompleks rivojlantirish istiqbollarini tadqiq etishning ilmiy-uslubiy asoslari.....	986
Rahmonov Rasul Ne'matovich	
Loyiha boshqaruvida amaliy misollar orqali jinoyat holatlarini tahlili	994
To'yqulov Abbosjon Ali o'g'li	
Advancing tourist safety management in Uzbekistan's growing tourism industry: a systems theory approach.....	999
Laylo Primova	
Qoraqalpog'iston Respublikasida maishiy xizmatlar sifatini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanishdagi muammolar.....	1006
Yerejepova Bibisara Abibullayevna	
Основные проблемы и вызовы в создании умных городов	1010
Хакбердиева Нозима Кахрамоновна	
Qurilish obyekti smeta narxlarini aniqlashdagi muammolar va ularning oqibatlarini.....	1015
Asadova Maftuna Sa'dullaevna	
Mintaqani barqaror rivojlantirishda paxta-to'qimachilik klasterlari salohiyatini oshirish.....	1020
Ismailov Temur Pulatovich	
Paxta-to'qimachilik klasterlari samaradorligi: statistik ko'rsatkichlar va ekonometrik modellarning tahlili	1024
Sharipov R.S.	
Sanoat infratuzilmasining tarkibiy tuzilishi va tartibga solish mexanizmlari.....	1030
Rasulov Jamshid Karimovich	
To'qimachilik sanoati korxonalarida eksport salohiyatini rivojlantirishda boshqaruv jarayonlarini o'ziga hos xususiyatlari.....	1036
Salimjonova Zilolaxon Salimjon qizi	
Budjetdan tashqari pensiya jamg'armasi tomonidan so'ngi yillarda amalga oshirilgan ishlar moliyaviy tahlili	1040
Sherjonov Sherjon Alijan o'g'li	
Qishloq xo'jalik mahsulotlarini qayta ishlash korxonalarining rivojlanishni boshqarish tizimini takomillashtirish.....	1045
Smetov Murat Inyatovich	
Sanoat investitsion salohiyatini amalga oshirish mexanizmining mahalliy va xorijiy tajribalarini qiyosiy tahlili.....	1050
Bayniyazova Malika Polatovna	
Korxonalarda raqamli marketing strategiyalarining shakllanishi va ularning bozor raqobatbardoshligiga ta'siri	1056
Mamadjanova Tuyg'unoy Axmadjanovna	
Руководство страховыми операциями: стратегический подход	1062
Тулаев Дилшод Юсуфович	
Sanoatni rivojlantirishda innovatsion boshqarishni takomillashtirish strategiyasi.....	1068
Qalmuratov Baxtiyar Seytmuratovich	
Tijorat banklari faoliyatida raqamli chakana xizmatlarni takomillashtirish yo'llari.....	1073
Axmedov G'ofurjon Gulomjonovich	
Maktab o'quv dasturlariga turizm va mehmondo'stlik tarmog'ini integratsiyalashning soha rivojidadagi ahamiyati	1078
Nilufar Raxmonova Yorqinovna	

MAKTAB O'QUV DASTURLARIGA TURIZM VA MEHMONDO'STLIK TARMOG'INI INTEGRATSIYALASHNING SOHA RIVOJIDAGI AHAMIYATI

Nilufar Raxmonova Yorqinovna

Buxoro davlat universiteti magistranti

Email: nilufarraxmonova280@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada sayohat va turizmni umumiy o'rta ta'lim o'quv dasturiga integratsiyalash afzalliklari jahon davlatlarida qo'llanilgan amaliy tajriba asosida yoritib berilgan. Bundan tashqari, ushbu tashabbusga nisbatan Butunjahon Turizm Tashkiloti hamda tashkilotga hamkor institutlarning tavsiyalari va tadqiqot natijalari tahlil qilingan. O'rganilgan materiallar natijasida maktab davridan boshlab o'quvchilarda mehmondo'stlik sanoati to'g'risida xabardorlikni shakllantirish bo'yicha zarur takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: turizm, kadrlar, xabardorlik, fan, maktab, ta'lim, Butunjahon Turizm Tashkiloti, xalqaro tajriba.

Abstract: This article highlights the advantages of integrating travel and tourism into the general secondary education curriculum, based on practical experiences applied in different countries of the world. In addition, the recommendations and research findings of the World Tourism Organization and its partner institutions regarding this initiative are analyzed. Based on the studied materials, necessary proposals have been developed to foster awareness of the hospitality industry among students from their school years.

Key words: tourism, personnel, awareness, subject, school, education, World Tourism Organization (UN Tourism), international experience.

Аннотация: В данной статье освещены преимущества интеграции путешествий и туризма в учебную программу общего среднего образования на основе практического опыта, применяемого в различных странах мира. Кроме того, проанализированы рекомендации и результаты исследований Всемирной туристской организации и её партнёрских институтов в отношении данной инициативы. По результатам изученных материалов разработаны необходимые предложения по формированию у школьников осведомлённости об индустрии гостеприимства с ранних лет обучения.

Ключевые слова: туризм, кадры, осведомлённость, предмет, школа, образование, Всемирная туристская организация, международный опыт.

KIRISH

Turizm – hordiq chiqarish, yangi bilim va ko'nikmalarni o'rganish bilan bog'liq faoliyat turi sifatida ta'riflanib, sayohat va turizm bozori yirik iqtisodiy bozor turlaridan biri hisoblanadi. Jahon Sayohat va Turizm Kengashi ma'lumotlariga ko'ra (WTTC, 2025), 2024-yilda sayohat va turizmning jahon YAIMiga qo'shgan hissasi 10,9 trillion AQSh dollarini tashkil etdi. Ulush jihatidan, sayohat va turizm jahon iqtisodiyotining 10 foizini tashkil etdi. Sayohat va turizm bandlikning muhim manbayi hamdir. 2024-yilda ushbu soha dunyo bo'yicha jami 357 million ish o'rnini qo'llab-quvvatladi, bu esa taxminan har 10 ta ish o'rnidan 1 tasiga teng.

Turizmni milliy iqtisodiyotning maxsus ixtisoslashgan tarmog'iga aylantirish orqali ko'pgina jahon davlatlari mahalliy aholining ish bilan bandlik darajasini oshirishga, milliy moddiy hamda nomoddiy madaniy boyliklarning xalqaro nufuzini kuchaytirishga erishmoqda. Birlashgan Millatlar Tashkiloti Turizm agentligi (keyingi o'rinlarda "agentlik") vakillari ta'kidlashicha, sayohat va turizm industriyasida malakali kadrlar yetishmovchiligi, aholi

o'rtasida sohaning yuqori iqtisodiy samaradorlik darajasi to'g'risida xabardorlikning sustligi jahon miqyosida yuzaga kelayotgan sohaga aloqador muammolardan biridir.

Ushbu muammoga yechim sifatida agentlik tomonidan turistik salohiyati yuqori bo'lgan davlatlarda turizmni o'rta ta'lim maktablarida fan sifatida joriy etish hamda kasbga yo'naltiruvchi dasturlarda asosiy yo'nalishlardan biri sifatida targ'ib etish chora-tadbirlari taklif etilgan. Taklif etilgan metodlar hamda xorijiy davlatlar ta'lim tizimida amaliy qo'llanilgan dasturlarni o'rganish natijasida zarur xulosalar ishlab chiqildi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

So'nggi yillarda turizm va mehmondo'stlikning milliy iqtisodiyotdagi o'rni o'sib borayotgani ko'plab xalqaro va mintaqaviy tadqiqotlarda e'tirof etilgan. OECD tomonidan 2024-yilda chop etilgan "Tourism Trends and Policies" hisobotida turizmning barqaror iqtisodiy o'sishga qo'shadigan hissasi, xususan, ish o'rinlari yaratish, hududlarni rivojlantirish va ijtimoiy birlikni mustahkamlashdagi roli alohida ta'kidlangan. Shu boisdan, turizm sohasi bo'yicha kompetentsiyalarni ta'lim tizimiga, ayniqsa, maktab bosqichidan boshlab kiritish zarurligi ilmiy manbalarda keng muhokama qilinmoqda.

Turizm va mehmondo'stlikni maktab o'quv dasturlariga integratsiyalashning maqsadi ikki asosiy yo'nalishda izohlanadi. Birinchisi, o'quvchilarda kelajakda mehnat bozoriga kirish uchun zarur bo'lgan kasbiy ko'nikmalarni shakllantirishdir. Ikkinchisi esa madaniy-ma'naviy xabardorlikni oshirish, barqaror turizm haqidagi tushunchalarni yosh avlod ongiga singdirishdir. Pinto o'z tadqiqotlarida maktab bosqichidagi turizm ta'limini "lifelong learning" — ya'ni uzluksiz ta'limning boshlang'ich bo'g'ini sifatida talqin etadi va uni keyingi bosqichlardagi ta'lim bilan uzviy bog'lash orqali kasbiy yo'naltirish samaradorligini oshirish mumkinligini asoslaydi.

Empirik dalillar ham maktablarda turizm ta'limini kiritishning foydalarini tasdiqlaydi. Masalan, Ispaniyada Carmen Ramis tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda o'rta ta'lim dasturlarida turizmga oid mavzular yetarlicha kiritilmagani qayd etilgan. Biroq, hududiy iqtisodiyotning turizmga bog'liqligi oshgani sari maktablarda turizm fanlarini kengaytirish ehtiyoji ham ortib bormoqda. Jordaniyada esa Bassem Al-Sheikh tomonidan o'tkazilgan tracer study natijalari turizm va mehmondo'stlik bo'yicha kasbiy o'quv dasturlarini bitirgan yoshlarning bandlikka kirish jarayonida ustunlikka ega bo'lganini ko'rsatadi. Tadqiqotlarda, ayni paytda, ta'lim sifati va sanoat bilan hamkorlik darajasi bitiruvchilarning mehnat bozorida muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir qilishi ta'kidlangan.

Xorijlik olimlar F.Darbellay va M.Stock (2012) tomonidan turizm tabiatan murakkab fanlararo soha ekani ta'kidlanadi. Olimlar turizmni o'rganishda faqat turli fanlar yondashuvlarini birlashtirish emas, balki fanlararo chegaralarda yangi bilimlarni hamkorlikda yaratish zarurligini ilgari suradi. Bundan tashqari, tadqiqotchilarni alohida fanlar doirasidan chiqishga undab, turizm hodisalarini birgina nuqtai nazardan to'liq anglab bo'lmashligini ko'rsatadi va ushbu murakkab sohani o'rganishda turli fanlar o'rtasida muvofiqlashtirilgan hamkorlikni yo'lga qo'yishni tavsiya qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

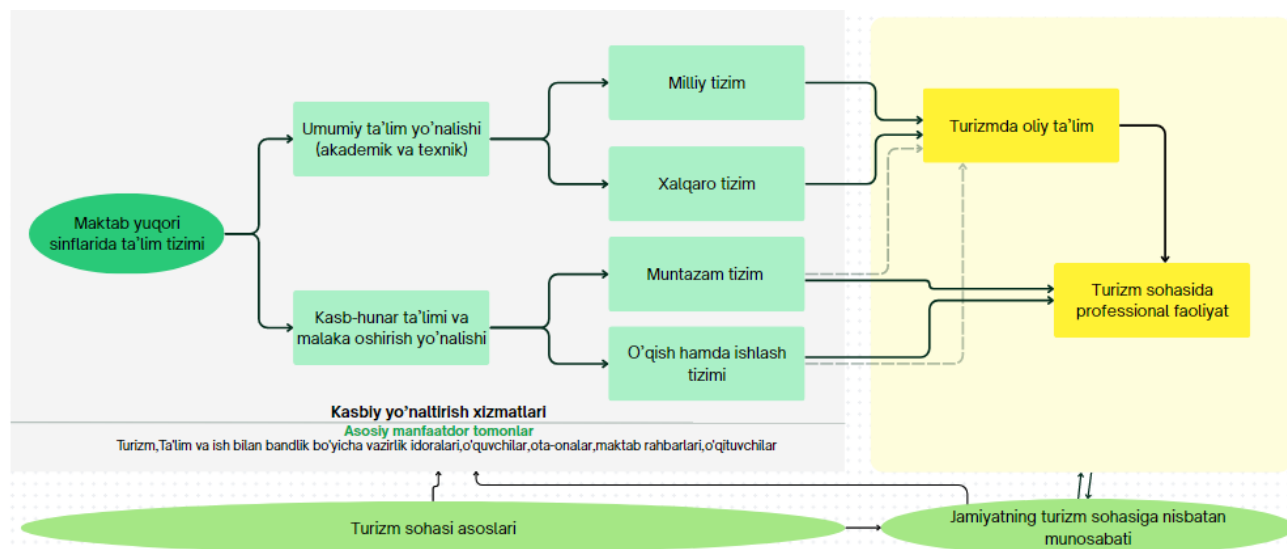
Ushbu maqola matnini tayyorlashda kuzatish, umumlashtirish, taqqoslash, ma'lumotlarni yig'ish, xorijiy olimlarning turistik faoliyatidagi ta'limga oid hamda iqtisodiy qarashlari, sohadagi muammolar va ularning yechimlari bo'yicha izlanishlari, shuningdek sohaga doir qonuniy hamda me'yoriy-huquqiy hujjatlar o'rganilib, xulosa va takliflar ishlab chiqildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Turizm sohasi hozirda to'liq tiklanishga intilar ekan, jiddiy kadrlar muammosiga duch kelmoqda. 2021-yil noyabr oyida Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkilotiga (OECD) a'zo mamlakatlarning taxminan 60 foizi pandemiyadan avvalgi davrga nisbatan mehmondo'stlik va turizm sanoatida yanada og'irroq mehnat resurslari tanqisligini boshdan kechirdi. Mehnat bozori torayib borar ekan, turizm sanoati global miqyosda keskin raqobatli ishchi kuchi bozorida zarur xodimlar uchun kurashishda tobora qiyinchiliklarga duch kelmoqda.

Bu muammolar ayniqsa raqamlashtirish va barqarorlikka oid sohalarida yaqqol ko'zga tashlanmoqda. Barqaror turizmni boshqarish bo'yicha — barqaror yo'nalishlarni boshqarish, ekoturizm va inklyuziv turizmni o'z ichiga olgan — ko'nikmalarga ega mutaxassislariga ehtiyoj ortib bormoqda. Shuningdek, raqamli marketing, ma'lumotlarni tahlil qilish va sun'iy intellekt kabi sohalarida ham mutaxassislar yetishmaydi.

Turizm sohasidagi bu kadrlar tanqisligi kerakli mutaxassislarni jalb eta olmaydigan va ularni saqlab qola olmaydigan korxonalarni raqobatda ortda qoldirishi mumkin. Shu bois turizm sohasida kadrlar yetishmovchiligining oldini olish va kelajak uchun malakali ishchi kuchini shakllantirish maqsadida o'rta hamda oliy ta'limga sarmoya kiritish muhim ahamiyat kasb etadi (UNWTO Education Toolkit – For the Incorporation of Tourism as a Subject in High Schools, 2023) (1-rasm).

1-rasm. Maktablarda turizm fanini joriy etish va targ'ib qilish mexanizmi¹

Sanoatning ta'lim jarayonlariga faol jalb etilishi zamonaviy sharoitda dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Birinchidan, ish beruvchilar o'z ehtiyoj va talablarini ta'lim muassasalariga samarali yetkazib berish mexanizmlarini ishlab chiqish lozim. Ikkinchidan, mehnat faoliyati jarayonidagi ta'lim tizimini yanada takomillashtirish hamda uni keng jamoatchilik uchun qulay va ommaviy shaklda amalga oshirish talab etiladi. Uchinchidan, ta'lim jarayonlari va kasbiy o'sish o'rtasidagi uzviy bog'liqlik yetarli darajada rivojlanmaganligi kuzatilmoqda (Effective Education for Employment: A Global Perspective, 2009).

Maktab ta'limi davrida o'quvchilarning kasb tanlash jarayoni kelajakda ma'lum bir sohaning malakali kadri bo'lib shakllanish jarayonining ilk bo'g'ini hisoblanadi. Shu tufayli O'zbekiston Respublikasining iqtisodiy hamda turizm salohiyatidan kelib chiqib, o'quvchilarda turizm va mehmondo'stlik industriyasi to'g'risidagi xabardorlikni oshirish, sohaning turli kasbiy xilma-xillik jihatlarini tushuntirish mamlakat taraqqiyotida rivojlangan barqaror turizm sektorining bo'lajak kadrlarini tarbiyalash imkonini yaratishi mumkin.

O'rta maktab o'quv dasturlari ko'pincha majburiy fanlar bilan to'ldirilgan bo'lib, turizm kabi qo'shimcha fanlar uchun deyarli imkoniyat qoldirmaydi. Turizm asosiy o'quv dasturining tarkibiy qismi sifatida qaralmaydi va an'anaviy o'quv dasturi tuzish yondashuvlari ham uning kiritilishiga ustuvor ahamiyat bermaydi. Ba'zi hollarda esa turizm faqat geografiya kabi boshqa fanlar doirasida qisman o'qitilib, uning to'laqonli qamrovi va chuqur yoritilishiga imkon bermaydi. O'rta maktab darajasida to'laqonli kasbiy rivojlanish dasturlarining mavjud emasligi o'quvchilar orasida turizm sohasidagi potensial imkoniyatlar to'g'risida xabardorlikning yetarli shakllanmasligiga olib keladi. Turizm yo'nalishidagi kasb tanlash bo'yicha ongli qaror qabul qilish jarayoni esa o'quvchilar mazkur sohada mavjud bo'lgan kasbiy yo'nalishlarning xilma-xilligiga yetarlicha duch kelmagan sharoitda qiyinlashadi.

Turizmni o'quv dasturlariga integratsiyalash o'quvchilarda shaxsiy va kasbiy rivojlanish uchun zarur bo'lgan asosiy ko'nikmalar — tanqidiy fikrlash, muammolarni hal etish, muloqot, moslashuvchanlik va madaniy xabardorlikni shakllantiradi. Turizm, shuningdek, chet tillar, axborot va kommunikatsiya texnologiyalari, geografiya hamda iqtisodiyot kabi boshqa fanlar bilan uzviy bog'liqdir.

Turizm sektori Misr uchun nihoyatda muhim bo'lib, mamlakat YAIMining 15 foizini tashkil etadi. Turizm va Qadimiyatlar vazirligi Maktab ta'limi vazirligi bilan hamkorlikda maktablarda turizm haqida xabardorlikni oshirish ustida ishlamoqda. Maqsad — o'quvchilarni ushbu sohada kasb tanlashga ilhomlantirishdir. Ushbu tashabbus sifatli ta'lim va o'zgarib borayotgan mehnat bozoriga mos malakali ishchi kuchini ta'minlashga qaratilgan tarkibiy islohot dasturining bir qismi hisoblanadi. Boshlang'ich ta'limda turizm etikasiga oid mavzular kiritilishi rejalashtirilgan bo'lsa, o'rta ta'limda turizm geografiyasi va rivojlanishiga e'tibor qaratiladi. Bu esa o'quvchilarga Misrning madaniy merosi hamda turizmning ahamiyatini chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Kanadadagi o'rta maktablarda o'quv dasturi doirasida maxsus turizm dasturlari taklif etiladi. Ushbu dasturlar biznes boshqaruvi, marketing va mijozlarga xizmat ko'rsatish kabi asosiy fanlarni, shuningdek, turizm tamoyillari hamda barqaror amaliyotlarga oid kurslarni o'z ichiga oladi. Ko'plab dasturlarda kooperativ (co-op) yoki amaliyot tajribasi mavjud bo'lib, o'quvchilar mehmonxonalar, sayyohlik agentliklari va boshqa turizm korxonalarida amaliy ko'nikmalarga ega bo'ladi. Maktablar ko'pincha mahalliy turizm tashkilotlari bilan hamkorlik qiladi, ayrimlari esa sohada tan olingan sertifikatlarni ham taqdim etadi. Bundan tashqari, ushbu o'rta

¹ Manba: World Tourism Organization (2023), UNWTO Education Toolkit – For the incorporation of tourism as a subject in high schools, UNWTO, Madrid, DOI: <https://doi.org/10.18111/9789284424689>

maktab dasturlari o'quvchilarni universitet darajasida turizm bo'yicha keyingi ta'lim olishga tayyorlashda muhim rol o'ynaydi.

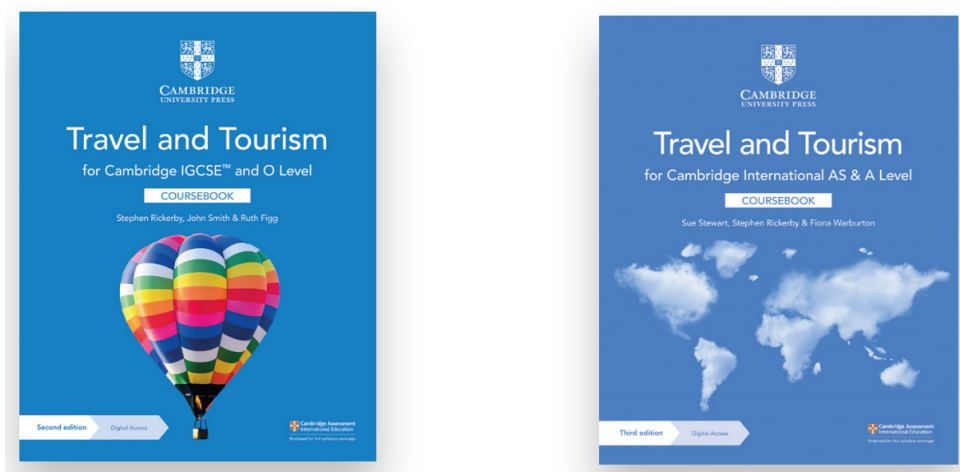
Portugaliyada turizm sohasi mamlakat iqtisodiy rivojlanishining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilib, ushbu soha uchun malakali kadrlar tayyorlash maqsadida umumta'lim tizimida muhim fan sifatida o'qitilmoqda. Davlat va xususiy maktablarning o'quv dasturlariga turizm fanining kiritilishi o'quvchilarning sohaga oid bilim va ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qilmoqda. O'rta maktab o'quvchilari turizmni ixtisoslashgan fan sifatida tanlash imkoniyatiga ega bo'lib, uning iqtisodiy, madaniy va ekologik jihatlarini tizimli ravishda o'rganadilar. O'quv dasturi turizm boshqaruvi, barqaror rivojlanish tamoyillari, mijozlarga xizmat ko'rsatish, marketing hamda turistik manzillarni tahlil qilish kabi yo'nalishlarni qamrab oladi. Davlat maktablari ta'lim jarayonida milliy ko'rsatmalarga amal qilib, o'quvchilarga turizm tamoyillari bo'yicha fundamental bilim berishni ta'minlaydi. Xususiy maktablarda esa ushbu ko'rsatmalar saqlangan holda, o'quvchilarning individual qiziqishlariga moslashtirilgan o'quv dasturlari ishlab chiqiladi. Shuningdek, amaliyot dasturlarining keng qo'llanilishi o'quvchilarning amaliy ko'nikmalarini mustahkamlashga va nazariy bilimlarni real tajriba bilan uyg'unlashtirishga yordam beradi.

Cambridge Assessment International Education — "Cambridge University Press & Assessment" tarkibiga kiruvchi xalqaro ta'lim tashkiloti bo'lib, o'rta maktablarda sayohat va turizm fanini o'qitish uchun maxsus malaka dasturlari va resurslarni taqdim etadi. U Kembrij universitetiga tegishli yagona xalqaro imtihon kengashi hisoblanadi.

Turizm sohasi uchun Cambridge International quyidagi uchta asosiy malaka dasturini taklif etadi. "Cambridge IGCSE Travel & Tourism" dasturi 14–16 yoshdagi o'quvchilar uchun mo'ljallangan bo'lib, sayohat va turizmning mohiyati, barqarorlik masalalari hamda marketingni o'rganishni qamrab oladi. Ushbu dastur o'quvchilarda tahlil va baholash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. "Cambridge O-Level Travel & Tourism" IGCSE dasturiga o'xshash bo'lib, turizm sohasi bo'yicha asosiy bilimlarni shakllantiradi va o'quvchilarni keyingi ta'lim yoki mehnat faoliyatiga tayyorlaydi. "Cambridge International AS- va A-Level Travel & Tourism" esa 16–19 yoshdagi o'quvchilar uchun mo'ljallangan bo'lib, turizm sohasini chuqur anglashni ta'minlaydi hamda tadbirlarni tashkil etish orqali amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish imkonini beradi.

Turizm sohasining muvaffaqiyatli rivojlanishi uchun mustahkam institutsional va mehnat bozoriga oid poydevor zarur. Bu jarayon nafaqat iqtisodiy ko'rsatkichlarda, balki mamlakatning xalqaro brendi va turizmga nisbatan ijtimoiy qarashlarda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Bandlik sifati, ish haqi darajasining raqobatbardoshligi hamda kasbiy rivojlanish imkoniyatlari sohaning ajralmas tarkibiy qismlari hisoblanadi. Biroq amaliyot shuni ko'rsatadiki, turizmda mehnat qiluvchi mutaxassislar uchun raqobatbardosh maosh ta'minlash va barqaror karyera o'sishi imkoniyatlarini yaratishda sezilarli bo'shliqlar mavjud. Bu esa sohaning uzoq muddatli jozibadorligini pasaytirishi, yosh mutaxassislarning boshqa tarmoqlarga o'tib ketishiga olib kelishi mumkin.

Birlashgan Millatlar Tashkilotining Turizm agentligi ta'kidlaganidek, turizm sanoati duch kelayotgan asosiy muammolarni bartaraf etish uchun tizimli yondashuv zarur. Bu jarayon, avvalo, global va milliy miqyosda strategik baholash hamda samarali ijro orqali amalga oshirilishi lozim. Shu bilan birga, UNWTONing alohida e'tibor qaratgan masalalaridan biri turizm sohasida mehnat qiluvchi mutaxassislar uchun ish haqi darajasini oshirish va karyera imkoniyatlarini kengaytirish zaruriyatidir. Ushbu omillar turizmning raqobatbardoshligini ta'minlash, malakali kadrlarni jalb qilish va ularni uzoq muddat davomida saqlab qolishning asosiy shartlari bo'lib xizmat qiladi. UNWTO tomonidan ilgari surilgan ushbu tavsiyalar turizm sohasini nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy barqarorlik nuqtai nazaridan ham mustahkamlashga yordam beradi (2-rasm).

2-rasm. "Cambridge International"ning sayohat va turizm bo'yicha o'quv va kurs kitoblaridan namunalari²

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xorijiy davlatlarda amalga oshirilgan tajribalarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, turizm va mehmondo'stlik tarmog'ining mamlakat iqtisodiyotidagi o'rni ushbu sohada tadbirkorlikning rivojlanishi, ta'lim tizimining samarali tashkil etilishi hamda jamiyatda sohaga nisbatan shakllangan munosabat va qarashlarga chambarchas bog'liqdir. Turizm bozorida malakali kadrlar sonini oshirish uchun, avvalo, mamlakat ichki aholisi o'rtasida ushbu sohaning moddiy va ma'naviy samaradorlik salohiyati to'g'risida xabardorlikni kengaytirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Bunday maqsadlarga erishish yo'lida bir qator davlatlar ta'lim tizimlarida maktab yoshidan boshlab o'quvchilarda turistik etika qoidalari, barqaror rivojlanish prinsiplari, turizm menejmenti va iqtisodiyoti bo'yicha boshlang'ich bilim hamda ko'nikmalarni shakllantirishga qaratilgan dasturlarni joriy etishgan. Ushbu islohotlar natijasida o'quvchilarning kasbiy tanlovida sayohat va turizm industriyasi muhim yo'nalish sifatida qaralmoqda, jamiyatda sohaga nisbatan ijobiy munosabat shakllanishiga esa bevosita turtki bo'lmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Darbellay, F., & Stock, M. (2012). Tourism as complex interdisciplinary research object. *Annals of tourism research*, 39(1), 441-458.
2. Kim, S.; Klager, C.; Schneider, B. The Effects of Alignment of Educational Expectations and Occupational Aspirations on Labor Market Outcomes: Evidence from NLSY79. *J. High. Educ.* 2019, 90, 992–1015.
3. OECD. Vocational Education and Training (VET) and Adult Learning. OECD Publishing, Paris, online available at <https://www.oecd.org/education/innovation-education/vet.htm> (07-01-2023).
4. OECD (2018). OECD Future of Education and Skills 2030, Curriculum analysis. OECD Publishing, Paris, online available at <https://www.oecd.org/education/2030-project/curriculum-analysis/> (07-01-2023).
5. <https://www.oecd.org/education/2030-project/curriculum-analysis/> (07-01-2023).
6. World Tourism Organization (2023), UNWTO Education Toolkit – For the incorporation of tourism as a subject in high schools, UNWTO, Madrid, DOI: <https://doi.org/10.18111/9789284424689>.
7. World Tourism Organization (2023). Sustainable Development | UNWTO. UNWTO, Madrid, online available at <https://www.unwto.org/sustainable-development> (07-01-2023).
8. World Tourism Organization (2023). Tourism is on track for a full recovery as new data shows strong start in 2023. UNWTO, Madrid, online available at <https://www.unwto.org/news/tourism-grows-4-in-2021-but-remains-far-below-pre-pandemic-levels> (07-01-2023).

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
